

MEDIA MAKONDA SUN'IY INTELLEKT: YANGI TARIX, YANGI DUNYOQARASH

Chirchiq davlat pedagogika universiteti 2-bosqich magistranti

Musayev Shohsuvor tursin o'g'li

Annotatsiya. Ushbu maqolada media makonda sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni, ularning axborot yaratish, tarqatish va tahlil qilish jarayonlariga ta'siri yoritilgan. AI vositalari jurnalistika, reklama va ijtimoiy tarmoqlarni yangi bosqichga olib chiqib, axborot tizimini tezkor, interaktiv va tahliliy shaklga aylantirmoqda. Shu bilan birga, sun'iy intellektning axloqiy, ijtimoiy va madaniy jihatlari, hamda inson tafakkuriga ta'siri ham tahlil etiladi. Tadqiqot natijasida AI media tarixida yangi bosqichni boshlab, yangi dunyoqarash — “intelektual jamiyat”ni shakllantirayotgani aniqlanadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, media makon, jurnalistika, axborot tizimi, raqamli jamiyat, etik muammo, algoritim.

Annotation. This article explores the role of artificial intelligence technologies in the media space and their influence on the processes of information creation, distribution, and analysis. AI tools are transforming journalism, advertising, and social media into a faster, more interactive, and analytical system. The ethical, social, and cultural aspects of artificial intelligence, as well as its impact on human thinking, are also examined. The study concludes that AI is initiating a new stage in media history and shaping a new worldview — the “intellectual society.”

Keywords: artificial intelligence, media space, journalism, information system, digital society, ethics, algorithm.

Аннотация. В статье рассматривается роль технологий искусственного интеллекта в медиапространстве, их влияние на процессы создания, распространения и анализа информации. Инструменты ИИ трансформируют журналистику, рекламу и социальные сети, делая их более оперативными, интерактивными и аналитическими. Также анализируются этические, социальные и культурные аспекты применения искусственного интеллекта и его воздействие на человеческое мышление. В результате отмечается, что ИИ открывает новую страницу в истории медиа и формирует новое мировоззрение — “интеллектуальное общество”.

Ключевые слова: искусственный интеллект, медиапространство, журналистика, информационная система, цифровое общество, этика, алгоритм.

XXI asr boshlarida raqamli texnologiyalar taraqqiyoti natijasida insoniyat “axborot asri”dan “sun'iy intellekt asri”ga o'tmoqda. Media makon — bu nafaqat axborot tarqatish maydoni, balki ijtimoiy ong, siyosiy fikr va madaniy qadriyatlarni shakllantiruvchi kuchli platformadir. Bugungi kunda sun'iy intellekt (AI) media tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda.

AI texnologiyalari jurnalistikada axborot yig'ish, tahlil qilish va avtomatik maqola yozish jarayonlarini soddalashtirdi. Masalan, chatbotlar, virtual jurnalistlar, reklama algoritmlari va samarali kontent tahlil vositalari media sohasida inqilob yaratmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlarda foydalanuvchilarning xulq-atvorini tahlil qilib, shaxsiylashtirilgan kontent taqdim etish imkonini bermoqda. Ammo bu jarayon bilan bir qatorda axborot ishonchliligi, plagiat,

dezinformatsiya va etika muammolari ham dolzarb bo‘lib bormoqda. Shuning uchun, sun‘iy intellektning media makonidagi roli nafaqat texnik, balki falsafiy va ijtimoiy jihatdan ham o‘rganilishi zarur.

Axborot ishlab chiqish, tarqatish va tahlil qilishda sun‘iy intellektning roli. Sun‘iy intellekt (AI) bugungi kunda media sohasining har bir bosqichida — axborotni yaratish, tahrirlash, tarqatish va tahlil qilish jarayonlarida faol ishtirok etmoqda. AI texnologiyalari yordamida axborot oqimini boshqarish jarayoni avtomatlashtirilmoqda, bu esa jurnalistlar va tahririyatlarning ish samaradorligini bir necha barobar oshirmoqda.[1]

1. Axborot ishlab chiqish bosqichi:

Sun‘iy intellekt matnlar, yangiliklar va hisobotlarni avtomatik tarzda yaratish imkonini beradi. Masalan, The Washington Post va Reuters kabi yirik nashrlar “Heliograf” va “Lynx Insight” tizimlari orqali sun‘iy intellektdan foydalangan holda sport, moliya va iqlim haqidagi maqolalarni avtomatik yozmoqda.[2]

AI til modellari ma’lumotlarni tahlil qilib, inson jurnalisti kabi mantiqan bog‘langan matn yaratadi.

2. Axborotni tarqatish bosqichi:

AI ijtimoiy tarmoqlarda va onlayn platformalarda kontentni shaxsiylashtirish orqali foydalanuvchiga mos ma’lumot yetkazadi. Algoritmalar foydalanuvchining qiziqishlari, izlash tarixi va xulq-atvorini tahlil qilib, unga eng muvofiq yangiliklarni taklif etadi.

Shu tariqa, AI nafaqat axborotni tezkor tarqatadi, balki uni maqsadli auditoriyaga yo‘naltirish imkonini ham yaratadi.

3. Axborotni tahlil qilish bosqichi:

AI texnologiyalari katta hajmdagi ma’lumotlar (big data)ni qisqa vaqt ichida tahlil qilib, trendlar, ijtimoiy kayfiyat va ommaviy fikrni aniqlaydi. Misol uchun, “sentiment analysis” (kayfiyat tahlili) algoritmlari yordamida tarmoq foydalanuvchilari postlari yoki izohlaridagi hissiyotlar o‘rganiladi.[3] Bu natijalar siyosiy kampaniyalar, PR strategiyalar va marketing qarorlarida muhim rol o‘ynaydi. Shunday qilib, sun‘iy intellekt axborot jarayonini soddalashtiribgina qolmay, uni aqlli, tezkor va maqsadli tizimga aylantirmoqda. Sun‘iy intellektning jurnalistika, reklama va ijtimoiy tarmoqlardagi ta’siri:

1. Jurnalistikada ta’siri. Sun‘iy intellekt jurnalistikani yangi bosqichga olib chiqdi. U avtomatik yangilik yaratish, ma’lumot tahlili, soxta xabarlarini aniqlash, va mavzu bo‘yicha tavsiyalar berish kabi vazifalarni bajarmoqda.

AI asosidagi dasturlar, masalan, NewsGPT, Google News AI kabi tizimlar inson jurnalistining ishini to‘ldirib, aniq va xolis axborot taqdim etishda yordam beradi.

Shu bilan birga, AI jurnalistikada axloqiy masalalarni ham kun tartibiga olib chiqmoqda — masalan, mualliflik, haqqoniylik va shaffoflik masalalari.

2. Reklama sohasidagi ta'siri. Reklama bozori AI orqali tubdan o'zgarmoqda. AI algoritmlari reklama kampaniyalarini auditoriya qiziqishlariga moslashtiradi, sarflarni kamaytiradi va natijadorlikni oshiradi.

Misol uchun, Google Ads, Meta Ads Manager tizimlari foydalanuvchining faoliyatini tahlil qilib, unga aynan kerakli reklama turini ko'rsatadi. Bu "aqlli marketing" yondashuvi nafaqat reklama samaradorligini oshiradi, balki foydalanuvchi tajribasini ham yaxshilaydi.

3. Ijtimoiy tarmoqlarda ta'siri. AI ijtimoiy tarmoqlar (Facebook, TikTok, Instagram, X (Twitter))da kontent oqimini boshqaruvchi asosiy kuchga aylangan. U rekomendatsiya tizimlari orqali foydalanuvchi ekranida qaysi post, video yoki yangilik chiqishini belgilaydi. Chatbotlar va virtual yordamchilar foydalanuvchilarga real vaqt rejimida javob berish imkonini beradi. Shu bilan birga, AI feyk axborot va bot tarmoqlarga qarshi kurashda ham muhim rol o'ynaydi.[4]

Axborot pufagi (Filter bubble) — qisqacha. Axborot pufagi — bu internet va ijtimoiy tarmoqlarda foydalanuvchiga faqat o'z fikri va qiziqishlariga mos axborotlarni ko'rsatuvchi holatdir. Bunday holat sun'iy intellekt algoritmlari tomonidan yaratiladi: ular foydalanuvchining izlash tarixi, "like"lari, kuzatuvlari asosida kontentni shaxsiylashtiradi. Natijada inson bir yoqlama axborot maydonida qoladi, turli fikrlarni ko'rmaydi va jamiyatda axborot izolyatsiyasi vujudga keladi. Bu esa fikr xilma-xilligini kamaytiradi, ijtimoiy bo'linishga va dezinformatsiya xavfiga olib keladi. Muammoni kamaytirish uchun foydalanuvchilarda media savodxonlikni oshirish, turli manbalardan foydalanish va AI algoritmlarining shaffofligini ta'minlash zarur.[4]

Sun'iy intellekt inson tafakkurini to'ldiruvchi, uni yangi bosqichga olib chiqayotgan vosita sifatida yangi tarixni yozmoqda. U orqali media endi nafaqat "axborot tarqatuvchi", balki "aql bilan boshqariluvchi tahliliy tizim"ga aylanmoqda. Bu esa yangi dunyoqarash — intellektual jamiyatning shakllanishini anglatadi. Sun'iy intellekt media tarixining yangi bosqichini boshlab berdi. U inson va mashina hamkorligi asosida shakllangan yangi kommunikatsiya madaniyatini yuzaga keltirmoqda. Shu bois, AI faqat texnologik vosita emas, balki ijtimoiy tafakkurni o'zgartiruvchi omil sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I. (2022). Raqamli transformatsiya davrida media madaniyat. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
2. Castells, M. (2010) va Russell & Norvig (2021) – Texnologik misollar va AI qo'llanilishi.
3. UNESCO Report (2023) – "AI and the Future of Journalism".
4. Xoliqov, B. (2024) – "Sun'iy intellekt va jurnalistika: imkoniyatlar va xavflar".
5. To'xtayeva, G. (2023). Sun'iy intellekt va media etikasi. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.